

Комарницька Оксана Богданівна,
старший викладач відділу
підготовки прокурорів з нагляду за
додержанням законів органами, які
проводять досудове розслідування,
Національної академії прокуратури
України, кандидат юридичних наук

ПРОКУРОР У МЕХАНІЗМІ ВЗАЄМОДІЇ ЗІ СЛІДЧИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ

Виконання завдань прокурорського нагляду за дотриманням законів органами, які здійснюють досудове розслідування, залежить від спільної, скоординованої діяльності прокурорів та слідчих органів досудового розслідування.

Зважаючи на обов'язковість і необхідність реалізації однієї з головних функцій органів прокуратури - нагляду за дотриманням законів органами, що провадять досудове слідство (ст. 25 Закону України «Про прокуратуру»), слід зауважити, що вказаним Законом передбачено й таку форму діяльності органів прокуратури, як взаємодія органів прокуратури із суб'єктами протидії злочинності (ч. 2 ст. 25), що, відповідно, повинно бути визначено положенням, затвердженим спільним наказом

Генерального прокурора України, керівників інших правоохоронних органів та зареєстрованим у Міністерстві юстиції України.

Складовими механізму взаємодії прокурора зі слідчими органів досудового розслідування є певна інтеграційна система (узгоджувальні процедури й інститути, а також механізми співпраці в здійсненні певних функцій). Зазначене доводить необхідність розкриття основних напрямів, рівнів, суб'єктів та етапів взаємодії прокурора зі слідчими досудового розслідування.

Взаємодія органів досудового розслідування та прокурора має різноаспектний характер і здійснюється в певних правових формах, які є умовними. Серед них можна виокремити процесуальну й організаційну (непроцесуальну).

Передусім варто звернути увагу на зміст правового статусу зазначених осіб, який слід розглядати крізь призму їхніх повноважень. Так, коло посад, які охоплює категорія «прокурор», чітко визначено в п. 15 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України з подальшою конкретизацією стосовно нагляду за дотриманням законів органами, які здійснюють досудове розслідування, у ст. 17 Закону України «Про прокуратуру», прийнятого 14 жовтня 2014 року.

З огляду на особливий статус співробітника органу досудового розслідування, можна констатувати імперативний обов'язок слідчого відповідати за законність і своєчасність здійснення процесуальних дій у межах кримінального провадження. Цей обов'язок кореспондується з обов'язком прокурора. Однак законодавець зробив із цього правила певний виняток шляхом закріплення принципу «незмінності прокурора», який здійснює повноваження прокурора в конкретному кримінальному провадженні з моменту внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань аж до постановлення остаточного рішення в такому провадженні.

Таким чином, необхідно врахувати не лише специфіку процесуального статусу прокурора, який, відповідно до ч. 2 ст. 36 КПК України, є процесуальним керівником досудового

розслідування, тобто суб'єктом, який несе безпосередню персональну відповідальність за його хід і результати, а й правове положення слідчого, який, згідно з ч. 1 ст. 40 КПК України, несе відповідальність за законність і своєчасність здійснення процесуальних дій. Тобто роль прокурора в прийнятті на стадії досудового розслідування такого важливого рішення, як погодження клопотань, необхідно розглядати як паритетну зі слідчим діяльність, коли позитивне рішення одного з цих суб'єктів щодо питання, яке розглядають, неможливе без відповідного рішення іншого суб'єкта.

Здійснювати наглядові повноваження прокурора під час досудового розслідування уповноважений не лише прокурор, який здійснює процесуальне керівництво в провадженні, а й прокурор за посадою (ч. 5, 6 ст. 36, ст. 40, 308, 311-313 КПК України).

Водночас принцип поділу прокурорів, уповноважених здійснювати нагляд за дотриманням законів під час здійснення досудового розслідування, на самостійні суб'єкти діяльності передбачає як розмежування їхніх повноважень залежно від правового статусу та зайнятої посади, так і співпрацю в так званих поділених сферах їх діяльності для досягнення спільного завдання.

Зміст положень ч. 5, 6 ст. 36, ст. 40, 308, 311-313 КПК України свідчить про відсутність безпосередньої незалежності прокурора в кримінальному провадженні від вищого прокурора, оскільки за результатами розгляду скарги на дії прокурора в провадженні щодо недотримання розумних строків вищий прокурор вправі надати відповідному прокуророві обов'язкові для виконання вказівки щодо прийняття процесуальних рішень, а за результатами розгляду скарги слідчого на дії прокурора - прокурор вищої прокуратури вправі здійснити заміну одного прокурора на іншого з числа службових осіб органів прокуратури того самого рівня в досудовому провадженні, де було прийнято або вчинено незаконне рішення, дія чи бездіяльність.

До того ж, варто звернути увагу на те, що на взаємодію прокурора в кримінальному провадженні та слідчого органу досудового розслідування мають безпосередній процесуальний

вплив їхні керівники, тим самим вони її певним чином коригують. Зокрема, відповідно до ч. 3 ст. 40 КПК України, у разі відмови прокурора в погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє в його погодженні.

Отже, правовідносини між прокурором та слідчими органів досудового розслідування в кримінальному провадженні не можна охарактеризувати незалежними навіть під час здійснення ними притаманних лише їм функцій.

Керівник органу прокуратури долучається до механізму взаємодії слідчого з процесуальним керівником саме через наявні в нього повноваження, і саме через керівника органу прокуратури здійснюється врегулювання суперечок про компетенцію між слідчим та процесуальним керівником, учасниками кримінального провадження. Прикладом реалізації подвійних стандартів діяльності керівника органу прокуратури за умов поєднання у своєму функціонуванні керівної та процесуальної функцій, із визнанням пріоритетності другої, оскільки, відповідно до КПК України, вона має сприяти формуванню партнерських стосунків між процесуальним керівником та слідчим.